

**“Утум” тосхол (автор Тамара Ильинова) чэрчитинэн
иитээччи Егорова Евдокия Ивановна үлэтин опыта**

Олонхоџо этии силигэ сиппитэ кѳстѳр...

Оџо эрдѳжиттѳн уһуйулан киһи олонхону ылымматаџына, абылаппатаџына кѳлин олонхоџо сыстыбат, олонхо эйгѳтигѳр кыайан киирбѳт.

Оџо саастара олонхону бобуу, буойуу-хаайыы, олонхону умнуу кѳмигѳр тѳбѳспит сүһүѳх дьон олонхоттон уксулѳрѳ тѳйбиттѳр.

Олонхо оџо сахалыы толкуйун олохсутар.

“ ...олонхоџо саамай сыаналааџа диѳн баар – тылын күүһѳ, дьүһүнүн күүһѳ, этиитин күүһѳ. Олонхоџо тыл күүһѳ норуот хайа да айымньытыгар холооно суох хомоџойдук туттуллубута, ымпыктаан-чымпыктаан этии силигэ сиппитэ кѳстѳр”. П.А.Ойуунускай

Оскуола иннинээҕи саастаах оҕо ситимнээх санатын сайдыыта

Чуолкайдык санарбат оҕо

Кэпсэтэригэр
эрэйдэнэр,
оҕолору кытта
өйдөспөт

Майгыта
уларыяр
түнкэтэх,
кыбыстыган
буолар. Кингэ-
наара
алдьаныан сөп

Кэнники
көннөрөр
уустук,
сороҕор
кыаллыбат

Уопсай
сайдыыта
бытаарар

**Оюону чуолкайдык
сангара үөрэтгэххэ**

Чобуо, киһини кытта ылбаҕайдык кэпсэтэр

Грамотаҕа бэлэмнииргэ тирэх буолар

Ыйытыыга хоруйдуур, быһаарар, санаатын
сааһылаан кэпсиир

Иннигэһэ суох бодоруһар, сатаан кэпсэтэр, наадатын
этэр

Элбэх өйдөбүлү, араас көрүүнү-сыһыаны, өйү-
санааны ылынар

Уус-уран уобараһы, иэйиини 2-3 сыл иһигэр түргэнник
ылынар

Олонхо тылын – өһүн оџоџо ылыннарыыга үлэ ньымалара

Иитээччи

Оџо оонньуутан
үөрэрин,
астынарын
ситиьэр

Олонхо ис
хоһоонунан
оџолуун бииргэ
оонньуур

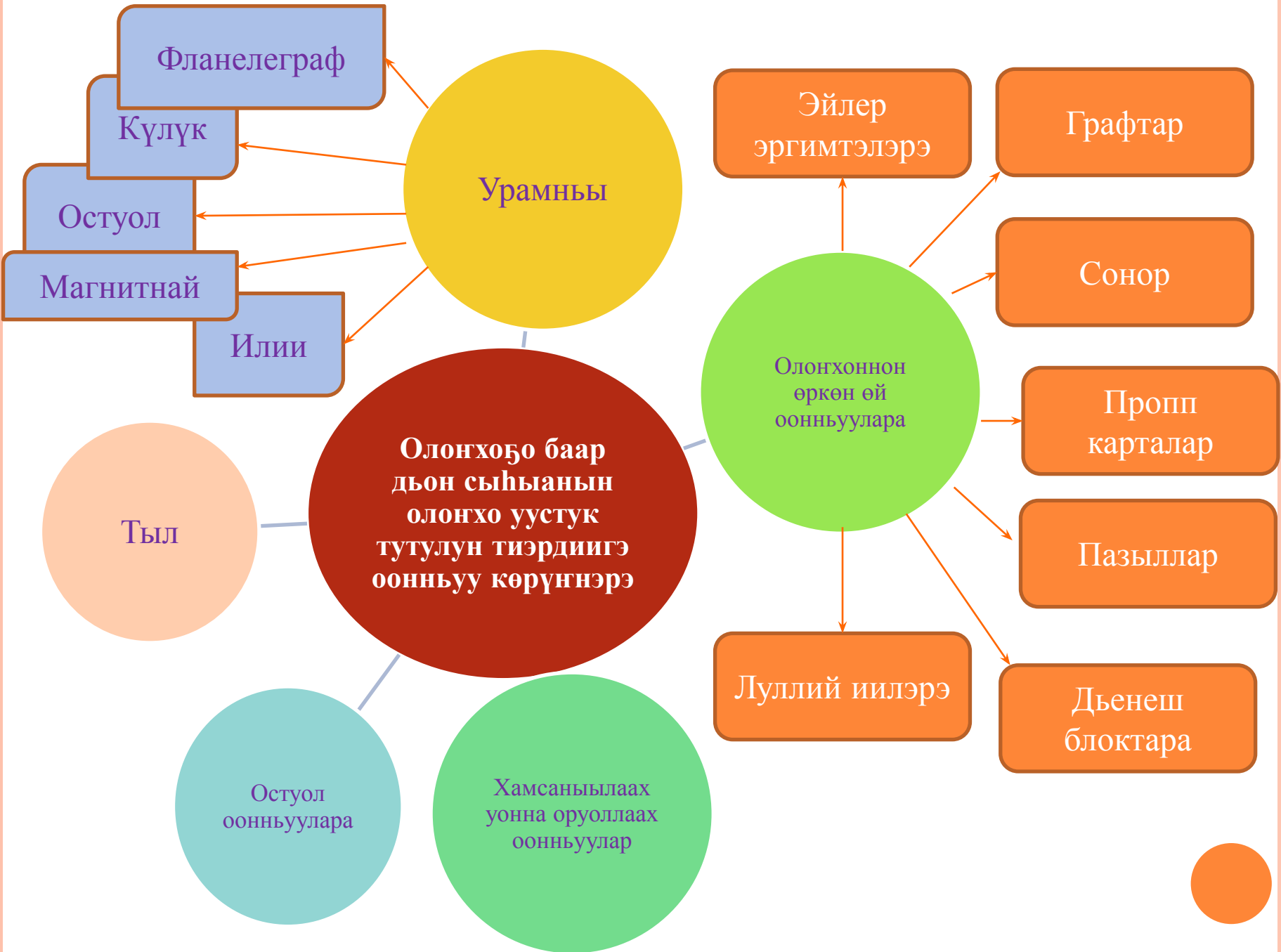
Олонхо
харгыстаах
түгэннэрин оџоџо
быһааттарар,
очурдарын
туораттарар

Оџо

Оонньуу кэмигэр
олонхо тылын
бэйэ-бэйэлэригэр
үөрэтэллэр

Бэйэтэ да
өйдөөбөккө
олонхо ис
хоһоонун,
тутулун,
тылын-өһүн
билэр

Уйулҗа дьарыгар
олонхо геройдарын
уйулжаларын туругун
быһаараллар

Илииннэн
үлэ
дьарыктара
эмиэ олонхо
тематынан
бараллар

**Олонхо
урамньы
оонньуутун
атын
дьарыктары
кытта
дьүөрэлээһин**

Ситимнээх сана
дьарыгар олонхо
тылын-өһүн,
олонхоттон быһа
тардыылары
үөрэтэллэр,
ырытыһаллар

Эйгэ дьарыгар
өбүгэлэрбит
олохторун-
дьаһахтарын
билсэллэр

Утум дьарыгар
олонхо ис хоһоонун
истэллэр, сизри-туому
кытта билсэллэр

Урамны ооньуутун ыытарга туһаныллар

артикуляционной гимнастика

имигэс буолууга эрчилли

хамсаныылаах-имсэниилээх (ритмические)
мүнүүтэлэр

уус-ураннык дорҕоонноохтук санарыыга
эрчилли

ооньуу-драматизациялар

туох эрэ, ким эрэ буолан кубулунууну (игры-
превращения)

тарбах эрчиллиилэрэ

омоону тэттик ооньуу (этюды)

Урамныннан оџо тылын-өһүн чочуйуу

Оџо ситимнээх санатын сайыннарыыга араас көрүҥнээх тэрээһиннэр

- ☐ олонхону оџо кэрэхсиирин курдук билиһиннэрдэххэ
- ☐ тыл-өс оонньууларын күннэтэ оџону кытта үлэбэ тутуннахха
- ☐ санарар аппарат үлэтин эрчийдэххэ
- ☐ уйулџа туругун быһааран өйдөөн ылынар буоллабына
- ☐ тулалыыр эйгэбэ тыаһы-ууһу болџойон истэр дьобурун сайыннардахха
- ☐ схеманы, морфологической картаны тутуннахха
- ☐ кэрэ эйгэ, хамсаны, үнкүү-битии дьүөрэлэхэн ытылыннабына
- ☐ дидактической оонньуулары туһаннахха
- ☐ оџо уус-уран айымны тутулун, кэрдиистэрин ситимин өйүгэр омоон оңорон торумнуурун ситистэххэ
- ☐ айымны ис хоһоонун, геройдар сыһаннаһылары сүрэбинэн-быарынан ылыннабына
- ☐ оонньуур эйгэтин бэйэтэ көхтөөхтүк кыттыһан тэристэбинэ

Олонхо тылын-өһүн оёоёо урамны оонньуутунан тизэрдигэ төрөппүттүүн ситим

Сүрүн сорук

Олонхо тобул санаатын төрөппүккэ тизэрдэн олонхо иитэр-үөрэтэр суолтатын өйдөөн, ону оёотугар ылыннарытын ситиһии биһиги үлэбит сүрүн соруга буолар.

Самалык соруктар

Олонхо биирдиилээн олугун тобул санаатын төрөппүккэ тизэрдии

Олонхо этиитин оёотугар тийимтиэ гына тизэрдэрин, оёолуун судургутук кэпсэтэрин, санаа атастарын ситиһии

Урамны суолтатын төрөппүттэргэ ылыннары

Дьиз кэргэнгэ уус-уран айымнылары билиһиннэрии, аахтары

Урамнынан оонньонуллуохтаах айымныны быһаары

Араас саастаах дьону түмээһин

Туттуллар тэриллэри сүбэлэһэн оностуу

Уйулба туругун оруолга дьүөрэлээн оонньууру чопчулааһын

Төрөппүттэри дьиз-кэргэнинэн дьизбэ-уокка оонньууларын көбүтүү

Оонньуу кыра оҕо сүрүн
дьарыга буоларынан кини
сайдыытын быһаарар төһүү
күүс буоларын төрөппүккэ
ылыннарыы

Дьиэ кэргэннэ “дьиэтээҕи
урамньыны” төрөппүттэрдии
тэрийии

**Үлэ
ньымалара**

Атын бөлөх, детсад, начальнай
оскуола оҕолоругар”
Ыалдыттааһын” үгэһин
олохтооһун

Айар бөлөҕү түмэн нэһилиэккэ
“Урамньы” түмсүүнү кулууп
үлэһиттэрин кытта тэрийии,
төрөппүтү тардыы

Оџолуун сыһыана
тупсуута, оџотугар
чугас буолуута

Оџотун тылыгар-
өһүгэр болџомтотун
ууран көмөлөһүүтэ

Төрөппүккэ

Атын төрөппүттэри
кытта алтыһыта-
бодоруһуута

Бэйэтин кыабын-
дьоџурун,
сатабылын
көрдөрөн
ситиһиилээх
буолуута

